

Dr hab. Mieczysław Mejer, prof. UKSW

Laudacja
na cześć Pani Profesor Teresy Michałowskiej
z okazji nadania Jej tytułu doktora *honoris causa*
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Excellentiae,
Magnificentiae,
Doctissima ac nobilissima Domina,
Illustrissimi Senatores,
Spectabiles Decani et Professores,
Nobiles Dominae et Domini!
Carissima Iuventus Academica!

Sit nobis venia primum pauca verba Latine dicere, quoniam hac die, hoc in loco, occasione promovendi Dominam Theresiam Michałowska in gradum doctoris scientiarum humanarum honoris causa nostrae Universitatis studiorum data hac in lingua nostrorum patrum ac maiorum agere, vero iustum est atque licitum!

Praeterea cardinalis Stephanus Wyszyński, piae memoriae patronus noster, de linguae Latinae ratione et usu non solum in officio missae, sed etiam in cotidiano commercio in litteris suis et in colloquiis cum amicis saepenumero faciebat mentionem.

Illustrissimi!

Doctissima Domina Theresia Michałowska!

Nie po raz pierwszy w historii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w tym również naszego Wydziału Nauk Humanistycznych, zaszczytny tytuł doktora *honoris causa* zostaje nadany wybitnej przedstawicielce nauk humanistycznych.

Dzięki współdziałaniu dziekanów - Pani profesor Anny Latawiec, dziekana Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej i Pana profesora Tomasza Chachulskiego, dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych - oraz Prześwietnego Senatu naszego Uniwersytetu obchodzimy uroczystość uhonorowania najwyższym uniwersyteckim wyróżnieniem, nadaniem godności doktora *honoris causa* Pani profesor Teresie Michałowskiej.

Pani Teresa Michałowska reprezentuje rzadką specjalność humanistyczną, nawet wśród literaturoznawców i znawców literatury staropolskiej. Zajmuje się bowiem średniowieczną polską literaturą i średniowieczną teorią literacką. Prace nad polskim średniowieczem przyniosły Jej rozgłos i uznanie, także za granicą.

Zanim zwróciła się ku badaniom nad średniowieczem, początkową część swej drogi naukowej poświęciła literaturze staropolskiej i teorii literatury. Poczynając od czasów studiów we Wrocławiu, gdzie u prof. Tadeusza Mikulskiego obroniła pracę magisterską poświęconą poezji Jana Kochanowskiego, przez długi czas zajmowała się staropolską literaturą okresu renesansu i baroku. Na tym polu dokonała bardzo wiele, ponadto wszystkie Jej prace odznaczały się nowatorstwem, zarówno te interpretacyjne, jak i edytorskie, poświęcone prozie narracyjnej XVII i XVIII w.

Jak Dostojni Recenzenci przewodu doktorskiego *honoris causa* zgodnie wskazują, pewną zasadą warsztatu naukowego i postępowania naukowego Teresy Michałowskiej jest podejmowanie

tematów nowych, wkraczanie na pola badawcze dotąd słabo zbadane, co owocuje odkryciami i nowymi ujęciami teoretycznoliterackimi o trwałym znaczeniu.

Poczynając bowiem od edycji *Historji świeżych i niezwyčajnych* (1961), Uczona zajęła się mało wciąż jeszcze rozpoznaną dziedziną nowelistyki staropolskiej. Dalsze prace edytorskie zostały jednak przerwane nieprzychylną decyzją ówczesnych władz Polskiej Akademii Nauk, które nie były zainteresowane drukiem tego rodzaju prozy. Dopiero po latach, w kręgu współpracowników z Pracowni Literatury Średniowiecza w IBL PAN, dojrzeła myśl wydania reprezentatywnych przykładów tego gatunku dawnej prozy. Można to z pewnością uznać za późny plon ziarna jeszcze przed wielu laty zasianego.

W tym nurcie zainteresowań powstała też monografia, która stała się podstawą doktoratu, „*Różne historyje*”. *Studium z dziejów nowelistyki staropolskiej* oraz praca łącząca doświadczenia edytorskie z teorią literatury – *Między poezją i wymową. Konwencje i tradycje staropolskiej prozy nowelistycznej*. Niezastąpiona dotąd książka na temat teorii staropolskiej nowelistyki.

Większość prac Teresy Michałowskiej, jak już wspomniano, dzięki nowatorstwu podejmowanej tematyki i świetnemu warsztatowi historyka i teoretyka literatury, weszło już do kanonu lektur polonistycznych, jako pozycje podstawowe – mam na myśli monografię *Staropolska teoria genologiczna* (1974), powstały pod Jej redakcją *Słownik literatury staropolskiej. Średniowiecze – Renesans – Barok*, tom szkiców *Poetyka i poezja. Studia i szkice staropolskie* i przygotowaną wspólnie z Marią Cytowską antologię *Źródła wiedzy teoretycznoliterackiej w dawnej Polsce. Średniowiecze – Renesans – Barok*.

Przełomem w tematyce badawczej Uczonej okazał się wielki tom, panorama średniowiecznej literatury w Polsce – *Średniowiecze*, wielokrotnie wznawiany (w sumie osiem wydań). Monografia ta przyniosła Autorce zasłużone uznanie – w roku 1995 otrzymała Nagrodę Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych.

Teresa Michałowska jest w środowisku mediewistów polskich, zarówno historyków, jak i historyków literatury, uznawana za tę osobę, która przyczyniła się do odbudowy mediewistyki literackiej w Polsce. Specjalność, która w okresie międzywojennym zaczęła się rozwijać także w Polsce, po śmierci jej wybitnych przedstawicieli, właściwie obumarła. Średniowieczną literaturą, zwłaszcza pisaną po łacinie, zajmowali się incydentalnie mediewiści-historycy i filolodzy klasyczni, pisaną po polsku – głównie językoznawcy. Uczona wniosła do badań nad piśmiennictwem średniowiecznym umiejętności i wiedzę historyka literatury oraz teoretyka literatury – ze wspaniałym rezultatem. Wszystkie jej prace, szkice interpretacyjne (*Medievalia i inne*) i monografie (*Ego Gertruda*) odznaczają się świeżością spojrzenia, nowoczesną metodologią, i odkrywczością. Udowodniła, że pisanie na temat utworów od dawna już znanych i wydawanych wcale nie jest pracą wtórną ani zbyteczną, wręcz przeciwnie. Jak świadczą wszystkie prace Uczonej, są to ujęcia oryginalne, które otwierają nowe perspektywy badawcze, przynoszą nowe, poprawne interpretacje, zmuszają do przewartościowania dawnych opinii i poglądów.

Studium jednego dzieła, piękna książka o Gertrudzie Mieszkównie, *Ego Gertruda. Studium historycznoliterackie*, stała się nawet pewny wstrząsem w środowiskach historyków i literaturoznawców. Oto okazało się, że tuż, na wyciągnięcie ręki, znajdowało się dzieło właściwie zupełnie nieprzebadane, świadectwo twórczości najstarszej polskiej autorki – *Modlitewnik Gertrudy*. Wydanie przez Teresę Michałowską monografii o Gertrudzie i jej modlitewniku zbiegło się w czasie z powstaniem książki profesora Artura Andrzejuka z Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej naszej Uczelni na temat duchowości Gertrudy i z organizowaną w tej auli przez niego pamiętną konferencją naukową. Monografia Profesor Michałowskiej nie tylko wszechstronnie pokazała zbiór modlitw, lecz także jest próbą psychologicznej analizy osobowości

Gertrudy – kobiety - autorki, która pozostawiła przejmujące świadectwo swych losów. Książka była nominowana do Nagrody im. Jana Długosza.

Także nowsze i najnowsze studia i książki, podsumowująca książka *Średniowieczna teoria literatury w Polsce. Rekonesans* oraz *Literatura polskiego średniowiecza. Leksykon* (2011) charakteryzują nowatorstwo podjętej tematyki, ukazują wielki format Uczzonej, podkreślany tak przez PP. Recenzentów.

Obraz osiągnięć Teresy Michałowskiej nie byłby pełny, gdyby ograniczał się do przedstawienia dorobku twórczego, a pomijał Jej działalność organizacyjną.

Teresa Michałowska wielokrotnie organizowała konferencje naukowe, inicjowała prace badawcze i ważne wydawnictwa, które przygotowywała następnie do druku. W ten sposób powstały ważne tomy, m.in. *Pogranicza i konteksty polskiego średniowiecza*, *Łacińska poezja w dawnej Polsce*, *Wyobraźnia średniowieczna* i in.

Powołała też do życia cenną serię wydawniczą „Studia Staropolskie. Series nova”, która stanowi kontynuację wcześniejszej zasłużonej serii, znanej dobrze wszystkim historykom literatury. Od czasu reaktywacji wydawnictwa jako redaktor naczelny doprowadziła do ukazania się kilkudziesięciu tomów.

Teresa Michałowska także powołała do życia w 2003 roku wyjątkową serię wydawniczą pod nazwą „Bibliotheca Litterarum Medii Aevi. Artes-Opera”. Jej celem jest udostępnianie w oryginale i w polskim przekładzie średniowiecznego piśmiennictwa szkolnego i naukowego, czytowanego i analizowanego w szkołach katedralnych i na uniwersytecie w Krakowie. Jest to unikatowe w tej części Europy przedsięwzięcie naukowe i wydawnicze.

W swych pracach z zakresu mediewistyki literackiej Profesor Michałowska zawsze podkreśla rolę łaciny i literatury łacińskiej w formowaniu polskiej średniowiecznej kultury, gdyż bez docenienia łacińskiego dorobku nie jest możliwe zrozumienie charakteru nie tylko tej epoki, lecz także epok późniejszych i w rezultacie współczesności. W Jej pracach znajduje potwierdzenie teza, iż *Latinitas* i *Christianitas* tworzą niepodzielną wspólnotę kulturową łączącą narody średniowiecznej Europy, model zjednoczonej Europy *ante litteram*.

Zasługi na polu badań naukowych i prac organizacyjnych_ zostały docenione przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W roku 2011 Uczona została udekorowana Krzyżem Oficerskim Orderu *Polonia Restituta* za wybitne dokonania naukowe i działalność dydaktyczną, a w 2013 roku Komitet Mediewistów Polskich wręczył jej zaszczytny, 13. w historii tego odznaczenia, medal „Laus et Lux” jako pierwszej mediewistce, po takich sławach, jak m.in. Gerard Labuda, Jacques Le Goff, Witold Hensel, czy Otto Gerhard Oexle.

I na koniec jeszcze jedna uwaga. W chwili, kiedy mówimy te słowa, uroczystość nadania Pani Profesor tytułu doktora honoris causa ma szczególne znaczenie. Oto bowiem nauki humanistyczne, zwłaszcza literaturoznawstwo staropolskie i mediewistyka – dziedziny reprezentowane przez Panią Teresę Michałowską – które, zdawałoby się, są na uniwersytetach polskich w odwrocie, na naszym Uniwersytecie w sposób symboliczny, ale dobitny, spotykają się z dowodem uznania nie tylko ze względu na osobiste zasługi Pani Profesor, lecz także z powodu potrzeby wyraźnego opowiedzenia się po stronie wartości, jakie niosą te nauki dla naszej teraźniejszości i przyszłości, dla badania i utrwalania naszego chrześcijańskiego dziedzictwa.

Obecność tyłu Dostojnych Gości i reprezentantów różnych uniwersytetów, poważnych gremiów naukowych, biorących udział w tej uroczystości świadczy, że nam nie jest obojętny kształt współczesnego uniwersytetu, że doceniamy i opowiadamy się za szerokim udziałem w edukacji szkolnej i uniwersyteckiej humanistyki, która, *nota bene*, na naszym Uniwersytecie ma się wcale

dobrze, cieszy się wciąż zainteresowaniem młodzieży i pretenduje w ogólnopolskich rankingach do najwyższej kategorii.

Biorąc pod uwagę osiągnięcia i zasługi Pani Profesor Teresy Michałowskiej, za wielki zaszczyt poczytuję sobie to, że jako promotor *rite constitutus* mogę prosić Ją o przyjęcie dyplomu Doktora *honoris causa* Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.